

U periodu na koji se ovaj monitoring izveštaj odnosi zabeleženo je više slučajeva koji ukazuju na moguće povrede slobode izražavanja.

1. Napadi i pretnje

Još uvek nisu pronađeni napadači na Ivana Ninića, novinara i aktivistu koga su u avgustu pretukle dve, za sada, nepoznate osobe. Sam Ninić je u izjavama medijima naveo da zna ko stoji iza njegovog prebijanja, te da se radi o državnom funkcioneru čije poslovanje istražuje prethodne tri godine. Istovremeno je istakao da ne veruje da predsednik vlade ima ikakve veze sa njegovim prebijanjem, kao i to da je sa njim imao korektan razgovor nakon incidenta. Ipak, naveo je da predsednik vlade i njegov kabinet stvaraju neprijatnu atmosferu u društvu, koja pogoduje onima koji žele da se fizičkim napadima obračunavaju sa neistomišljenicima.

Nezavisno društvo novinara Vojvodine (NDNV) kritikovalo je bivšeg gradonačelnika Kanjiže Lajoša Balu i optužilo ga da je pozvao na „linč” novinarku Natalije Jakovljević, predsednice Centra građanskih vrednosti iz Subotice. U autorskom tekstu, objavljenom na portalu *Vojvodina danas* na mađarskom jeziku, Bala je naveo lične podatke i adresu Natalije Jakovljević. Autorski tekst je bio reakcija na tvrdnje Centra građanskih vrednosti da se opštinske vlasti ponašaju rasistički prema migrantima.

Sredinom septembra mađarska policija je, dok je pokušavala prisilno da spreči ulazak izbeglica u tu zemlju, napala i novinarsku ekipu RTS-a koja je izveštavala sa lica mesta. U incidentu su povređeni snimatelj Vladan Hadži Mijailović, inženjer zvuka Miroslav Đurašinović, kao i novinarka Jovana Đurović. Istovremeno su se na meti napada našli i poljski novinar Jacek Tacik i fotoreporterka švedskog lista „Ekspressen” Meri Peterson Elafi. Na napad su reagovala strukovna udruženja, ali i Ministarstvo kulture i informisanja.

Napadi na Ivana Ninića i ugrožavanje bezbednosti novinarku Natalije Jakovljević sami po sebi govore o nepovoljnom okruženju za rad novinara u Srbiji. Ako se zaista utvrdi da iza napada na Ninića stoje pojedini državni funkcioneri, to će nedvosmisleno potvrditi da je država u potpunosti zakazala u svojoj obavezi da zaštiti novinare i stvori bezbedno okruženje za razvoj slobode izražavanja. S druge strane, nervozna reakcija bivšeg opštinskog funkcionera u Kanjiži i nepromišljeno obelodanjivanje ličnih podataka novinarku Jakovljević pokazuju koliko smo kao društvo nezreli i koliko se političke elite u Srbiji, uključujući tu i nosioce javnih funkcija, bivše ili sadašnje, teško nose sa kritičkim tekstovima i ne pokazuju ni minimum tolerancije za drugačije mišljenje, bez čega je javna i otvorena debata o pitanjima od javnog interesa nezamisliva. Umesto da se na tvrdnje o ksenofobnim izjavama odgovori

argumentovano i civilizovano, u Srbiji je postala praksa da se, kao što je to učinio Lajoš Bala, poseže za ličnom diskvalifikacijom, objavljivanjem ličnih podataka i adrese onih sa čijim se mišljenjem političari ne slažu, čime se debati o pitanjima od javnog interesa uopšte ne doprinosi, već se, naprotiv, prizivaju napadi ekstremista na njih. Nažalost, različiti spiskovi „neprijatelja“ sa podacima iz njihovog privatnog života postali su naša svakodnevnica. Podsetićemo, povodom jednog takvog spiska organizacije „Naši“, vodi se krivični postupak koji, međutim, još uvek nije završen. Ta organizacija je, nakon što je Ustavni sud Srbije u decembru 2012. godine odbacio predlog Republičkog tužilaštva da im se zabrani rad zbog delovanja usmerenog na nasilno rušenje ustavnog poretka i kršenja Ustavom zajamčenih prava i izazivanja nacionalne, verske, rasne i seksualne mržnje i diskriminacije, objavljivao spiskove nevladinih organizacija čiji je rad okarakterisala kao „antisrpski“, spisak srpskih medija koji su navodno „finansirani prljavim novcem albanske i hrvatske mafije“, a u martu 2014. godine i spisak „najvećih srbo mrzaca i izdajnika među javnim ličnostima“.

Napad mađarske policije na novinare, do kog je došlo u kontekstu izbegličke/migrantske krize sa kojom se Evropa suočava, svedoči o tome da problemi kojima je sloboda izražavanja izložena nisu samo lokalni, srpski, već naprotiv, i regionalni.

2. Sudski postupci

2.1. U septembru je Vlada Republike Srbije, posle skoro godinu dana ćutanja, dostavila dnevnom listu „Danas“ podatke o tome koliko je saglasnosti za nova zapošljavanja u javnom sektoru dato uprkos generalnoj zabrani koja je za takva zapošljavanja propisana. Podaci su dostavljeni tek pošto je Upravni sud doneo presudu u korist novinara „Danasa“ Bojana Cvejića, kojom je Vladi naloženo da tražene podatke dostavi u roku od 15 dana. Cvejić je u oktobru 2014. i februaru 2015. godine godine podneo dva zahteva za pristup informacijama od javnog značaja, na koje Vlada nije odgovorila, a nakon toga i tužbu Upravnom sudu, zbog tzv. „ćutanja uprave“. Upravni sud presudio je po jednom od tih zahteva u korist novinara „Danasa“, a Vlada je tek po toj presudi tražene podatke dostavila.

Organi javne vlasti često traže načine da izbegnu svoje obaveze za dostavljanje informacija, u smislu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Velika energija koja se troši na to da se pronađu mehanizmi izigravanja obaveza po zakonu potvrđuje generalnu nespremnost organa javne vlasti da svoj rad i rezultate svoga rada učine otvorenim za javnost, a s druge strane, jača sumnju da je svrha takvog „zida ćutanja“ da prikrije nelegalno ili neodgovorno ponašanje nosilaca vlasti. Ono što u ovom slučaju posebno zabrinjava jeste to što je organ koji nije postupio po zahtevu novinara za pristup informacijama od javnog značaja upravo Vlada Republike Srbije. Vlada je, Zakonom o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, ne samo obavezana da poštuje određena pravila koja se odnose na transparentnost njenog rada već i da Povereniku za informacije od javnog značaja, ako on svoja rešenja ne može sprovesti na drugi način, pruža pomoć, odnosno obezbeđuje izvršenje njegovih

rešenja. Osnovano se sada postavlja pitanje kako će Vlada asistirati Povereniku u izvršenju rešenja koja on donosi po Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, ako ni sama ne poštuje obaveze koje po istom tom zakonu ima. U navedenom kontekstu, odluka suda je veoma ohrabrujuća, jer govori u prilog tome da „zid ćutanja” nije neprobojan, kao i da se upornost tražilaca informacija isplati. S druge strane, za očekivati je i da će ova i slične odluke uticati na državne organe, javna preduzeća, ustanove i druge da, umesto da resurse troše na postupke zarad izbegavanja obaveza, obaveze koje po zakonu imaju poštuju dosledno i bez odlaganja koje se ogleda u vođenju nepotrebnih upravno-sudskih postupka.

2.2. U periodu na koji se ovaj izveštaj odnosi nastavljen je postupak protiv Nebojše Čovića, predsednika KK Crvena Zvezda, bivšeg gradonačelnika Beograda i bivšeg potpredsednika Vlade Republike Srbije, a povodom napada na novinara Dejana Anđusa u junu prošle godine. Nebojša Čović je na saslušanju u Trećem osnovnom tužilaštvu u Beogradu izjavio da se nije nasilnički ponašao prema novinaru.

Zanimljivo je da se Čović tek iz osmog puta odazvao pozivu tužilaštva. Ostaje da se vidi da li će tužilaštvo, nakon što sasluša i Dejana Anđusa, drugog aktera incidenta, odlučiti da podigne optužni akt protiv Čovića.